

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
проф. О.В. Власенко

ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ
(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
з підготовки доктора філософії
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)
спеціальності 222 Медицина
(код і найменування спеціальності)
мова навчання українська, російська, англійська

Вінниця
2019 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

к.мед.н, доц. С.Г. Мелашенко

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Завідувач кафедри внутрішньої медицини №3 д.м.н., професор Іванов В.П.

Завідувач кафедри внутрішньої медицини медичного факультету №2 д.м.н, професор Жебель
В.М.

Обговорено на засіданні кафедри внутрішньої та сімейної медицини Вінницького
національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження
на центральній методичній раді / науковій комісії

« 17 » квітень 2019 року, протокол № 8

Схвалено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано до
затвердження вченою радою « 20 » 05 2019 року, протокол № 15

Затверджено вченою радою Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова

« 30 » 05 2019 року, протокол № 10

Вчений секретар

(Серебреннікова О.А.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Гастроентерологія» складена відповідно до освітньо-наукової програми Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова

на третьому (освітньо-науковому рівні)

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 222 «Медицина»

(код і найменування спеціальності)

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програма підготовки докторів філософії складена на основі Закону України «Про вищу освіту» (2014) та відповідно до ПОРЯДКУ підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), а також Постанови КМ України №261 від 23.03.2016р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)». За час проходження аспірантури здобувач набуває знань та практичних навичок, які відповідають кваліфікаційним характеристикам лікаря-інтерніста за спеціалізацією з гастроентерології, затвердженим Наказом МОЗ №1051 від 28.12.2009 р., а також виконує наукову працю, яка вирішує важливе прикладне завдання у цій галузі. Третій освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Аспіранту винесені питання здійснення спеціалізованої допомоги та невідкладної допомоги при гастроентерологічних захворюваннях.

Статус навчальної дисципліни: вибіркова.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є патологія органів травлення, а також організація роботи гастроентеролога в загальній структурі медичної допомоги.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Гастроентерологія» здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін на II рівні вищої освіти, а також дисциплін: Історія філософії, як методологічна основа розвитку науки та цивілізації, Англійська мова у науково-медичному спілкуванні, медична етика та деонтологія, Культура мови лікаря: термінологічний аспект, Публікаційна активність та наукометричні бази даних, Біоетичні та медико-правові основи наукових досліджень, з якими інтегрується програма загальної практики. У свою чергу, «Гастроентерологія» формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних спеціалізованих дисциплін (Внутрішні хвороби, Клінічна фармакологія, Інфекційні захворювання, Ендоскопія, Хірургія) та теоретичного (Нормальна анатомія, Патологічна анатомія, Фізіологія, Патологічна фізіологія, Фармакологія, Мікробіологія, Гістологія).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ» є поглиблення теоретичної та практичної підготовки практикуючих інтерністів з хвороб органів травлення, набуття ними професійних практичних навичок для самостійної лікарської діяльності в закладах вторинної та третинної допомоги; формування навичок викладання на додипломному етапі навчання фахівців у ЗВО з діагностики та лікування гастроентерологічних захворювань, що в сукупності готує основу майбутньої професійної діяльності у якості викладача ЗВО, науковця-дослідника у сфері клінічної медицини. Сукупність знань та навичок здобутих аспірантом має бути достатньою для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у практичну медицину та інші сфери життя.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ» є те, що аспірант повинен:

знати:

- етіологію, патогенез, епідеміологію, семіотику, алгоритми діагностики та диференціальної діагностики, лікування, реабілітації і профілактики більшості гастроентерологічних захворювань, які входять у компетенцію лікаря-терапевта вторинної медичної допомоги;
- методологію та загальну теорію медичної науки в т.ч. принципи доказової медицини;
- основні проблеми сучасної гастроентерології та напрямки наукових досліджень у цій галузі.

вміти:

- самостійно провести опитування, фізикальне обстеження пацієнта, скласти програму діагностики;
- інтерпретувати результати ендоскопічних, загальноклінічних, біохімічних обстежень, ультразвукового дослідження органів черевної порожнини, рентгенографії та рентгеноскопії органів травлення, комп'ютерної томографії;
- скласти план ведення пацієнта з залученням консультантів інших спеціальностей, сучасних методик фармакотерапії у стандартній ситуації та при коморбідності з найпоширенішими нозологіями інших систем організму (ГХ, ІХС, ЦД, хронічні неспецифічні захворювання легень), що входить у компетенцію лікаря-терапевта вторинної медичної допомоги;
- провести науково-патентний пошук з будь-якої проблеми клінічної гастроентерології;
- спланувати наукове клінічне дослідження простого дизайну;
- провести практичне (семінарське) заняття з тематики внутрішньої медицини студентам ЗВО.

Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії **компетентностей, які відповідають 8 рівню НРК:**

інтегральні:

оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

- *загальні:*

набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.

- *спеціальні (фахові, предметні):*

здобуття глибинних знань із гастроентерології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

Програмні результати навчання (РН):

- РН1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
- РН2 Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій
- РН3 Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формувати питання та визначати шляхи їх рішення
- РН4 Формувати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження
- РН5 Розробляти дизайн та план наукового дослідження
- РН6 Виконувати оригінальне наукове дослідження
- РН7 Пояснювати принципи, специфічність та чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників
- РН8 Володіти, вдосконалювати та впроваджувати нові методи дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності
- РН9 Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження
- РН10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство
- РН11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій
- РН12 Розвивати комунікації в професійному середовищі і громадській сфері
- РН13 Організовувати освітній процес
- РН14 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення
- РН15 Оволодіння професійними навичками в межах компетенції лікаря (завідувача відділення)
- РН16 Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами
- РН17 Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Володіти ключовою інформацією про показники популяційного здоров'я в Україні та в усьому світі, зокрема при гастроентерологічній патології, бути обізнаним з директивними документами МОЗ щодо покращення здоров'я населення країни.
2. Вміти провести практичне заняття, семінар зі студентами з тематики дисципліни «Гастроентерологія», забезпечивши адекватний контроль самопідготовки, підготовки завдань 1-2-3 рівнів, клінічний розбір пацієнта в межах компетенції ЛЗП.

3. Забезпечити надання кваліфікованої вторинної лікувально-профілактичної допомоги населенню в обсязі кваліфікаційної характеристики лікаря спеціальності „гастроентерологія" в умовах амбулаторно-поліклінічного закладу та стаціонару, в тому числі при невідкладній допомозі.
4. Вміти здійснювати практичну роботу на посаді спеціаліста поліклініки 2-3-го рівня, завідувача гастроентерологічного відділення, забезпечивши правильне ведення звітної та первинної документації, планування превентивних заходів, взаємодію з закладами первинної та третинної допомоги.
5. Вміти самостійно написати наукову статтю у форматі аналітичного огляду літератури, оригінального дослідження, опису клінічного випадку на адекватному методологічному рівні з залученням методів дисперсійного, кореляційного та регресійного аналізу, використанням інформації з наукометричних баз.
6. Вміти написати наукове повідомлення (тези доповіді) англійською мовою.
7. Вміти: виступити з доповіддю на науковій конференції національного рівня з адекватним оформленням результатів дослідження; назвати клінічні прояви, сучасні методи лабораторної та інструментальної діагностики гострих інфекцій верхніх та нижніх дихальних шляхів; призначити та обґрунтувати базисну терапію цих інфекцій, оцінити її ефективність та безпечність.

2. Програма навчальної дисципліни

Дисципліна	Модулі	Загальна кількість годин	Кредити ЕКТС	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Педагогічна та медична практика
Гастроентерологія	Модуль 1	300	10	0	90	90	120
	Модуль 2						

Змістовий модуль 1 (2 рік)

Тема 1. Організація роботи лікаря-гастроентеролога. Система підготовки та безперервного навчання лікаря-гастроентеролога в сучасних умовах.

Форми організації роботи гастроентеролога. Розмежування рівнів медичної допомоги та значення первинної допомоги, її характерні риси та принципи. Сучасні системи електронного обліку пацієнтів та принципи реєстрації захворювань за МКХ-10(11). Вплив сучасних інформаційних технологій на самоосвіту пацієнтів та взаємовідносини з постачальниками медичних послуг. Місце гастроентерології в програмах додипломної підготовки лікарів. Післядипломна підготовка гастроентерологів, її основні форми, наповнення робочих програм. Ліцензування гастроентерологів, в т.ч. для приватної практики.

Тема 2. Доказова медицина. Протоколи та клінічні настанови в практичній роботі гастроентеролога.

Реєстр медико-технологічних документів МОЗ України та його наповнення. Застосування адаптованих клінічних настанов та національних протоколів у створенні локальних протоколів. Міжнародна практика створення клінічних настанов на засадах доказової

медицини. Ієрархії доказів в дослідженнях, різновиди похибок. Пошук сучасних рекомендацій в глобальній мережі. Правові та організаційні аспекти проведення наукових досліджень у лікувально-профілактичних закладах.

Тема 3. Методи статистичної обробки результатів медико-біологічних досліджень.

Робота з наукометричними базами.

Засвоєння різноманітних статистичних інструментів аналізу даних наукових досліджень: дисперсійний, кореляційний, дискримінантний, кластерний, регресійний аналіз. Пошук наукової інформації в глобальній мережі, в т.ч. наукометричних базах. Авторитетність публікацій в наукових журналах. Канцер-реєстр України: його наповнення та показники.

Тема 4. Основи здорового харчування та боротьба з ожирінням. Оцінка стану здоров'я індивідууму.

Теоретичні основи здорового харчування. Розрахунок потреби організму в енергії та поживних речовинах. Вплив мікронутрієнтів на стан здоров'я. Керівництва програми CINDI щодо харчування. Ризики для здоров'я, пов'язані з ожирінням. Медикаментозне лікування ожиріння. Покази до баріатричної хірургії. Оцінка стану здоров'я індивідууму за результатами функціональних тестів: за Апанасенком (2012), за номограмою Більмана, за Гарвадським Степ-тестом, за тестом Купера.

Тема 5. Методи обстеження хворих з патологією органів травлення.

Симптоми захворювання і діагноз. Діагностичне значення фізикальних методів дослідження. Загальноклінічні лабораторні методи дослідження. Біохімічне дослідження. Інтерпретація інструментальних та лабораторних методів дослідження: ендоскопічних, рентгенологічних, УЗД, досліджень шлункової секреції (рН-метрія тощо); досліджень на наявність *H. pylori* (гістологічне, мікробіологічне, серологічне, швидкий уреазний тест, дихальний тест). Бактеріологічне, вірусологічне і серологічне дослідження. Імунологічне дослідження. Генетичні методи.

Тема 6. Функціональні хвороби стравоходу та первинні езофагеальні дискінезії.

Функціональні хвороби стравоходу в світі Римського консенсусу IV (2016). Етіологія і патогенез первинних езофагеальних дискінезій (сегментарний спазм грудного відділу стравоходу, дифузний езофагоспазм, «стравохід лускунчика», гіпотонія і атонія грудного відділу стравоходу, недостатність кардії). Диференціальна діагностика з ахалазією кардії та злоякісними пухлинами стравоходу.

Тема 7. Гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба.

Неерозивна рефлюксна хвороба, рефлюкс-езофагіт, хвороба Барретта, їх позастравохідні прояви, етіологія і патогенез, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, лікування, протирецидивні заходи згідно положень Наказу МОЗ України від 31.10.2013р. №943 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при гастроєзофагеальній рефлюксній хворобі". Методи хірургічного лікування ГЕРХ, стравоходу Барретта та їх ефективність.

Тема 8. Інгібітори протонної помпи та їх місце в лікуванні кислотозалежних та кислотонезалежних захворювань травного тракту.

ГЕРХ, пептичні виразки (в т.ч. ускладнені, панкреатити, НПЗП-гастропатії). Фармакокінетика, фармакодинаміка, міжікарські взаємодії різних молекул ІПП. Дані

доказової медицини щодо ефективності ППП. Режими прийому, контрольоване лікування. Побічні ефекти тривалої фармакотерапії, запобіжні заходи.

Тема 9. *Функціональні розлади рухової і секреторної функції шлунка.*

Синдром функціональної шлункової диспепсії у світі Римського консенсусу IV (2016), аерофагія, синдром циклічного блювання. Диференціальна діагностика, лікування згідно положень Наказу МОЗ України від 03.08.2012р. №600 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при диспепсії". Місце нетрадиційних методів лікування в терапії диспепсій.

Тема 10. *Особливості роботи при веденні хворих з соматоформними вегетативними дисфункціями.*

Ризики пацієнтів з функціональними захворюваннями та шляхи їх усунення. Класифікація функціональних захворювань органів травлення, сечовидільної, дихальної та серцево-судинної систем. Відмінність психосоматичних розладів від соматоформних вегетативних дисфункцій. Критерії скерування хворих до суміжних спеціалістів 2 рівня, в т.ч. психіатрів. Основні принципи комплексної терапії функціональних недуг за міжнародними рекомендаціями. Четвертинні превентивні заходи в роботі гастроентеролога, в тому числі у осіб з помилково встановленими функціональними захворюваннями.

Тема 11. *Хронічні гастрити.*

Класифікації (Сідней, Хьюстон, система OLGA), етіологія і патогенез, клініка, діагностика, методи діагностики, диференціальна діагностика, лікування і профілактика. Превентивні заходи щодо раку шлунка. Роль біомаркерів в прогнозуванні та моніторингу хвороб шлунка – пепсиногени, гастрин, онкомаркери. Сучасна ендоскопічна діагностика уражень шлунка за номенклатурою МСТ. Ендоскопічний моніторинг атрофічних гастритів за сучасними настановами.

Тема 12. *Глобальна проблема гелікобактерної інфекції.*

Основні положення Європейського консенсусу Маастрихт V (2016) та Кіотського глобального консенсусу з НР-гастриту (2015). Режими ерадикаційної терапії. Первинна профілактика гелікобактерної інфекції.

Тема 13. *Пептичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки.*

Епідеміологія, етіологія, патогенез, патологічна анатомія, класифікація, клінічна картина, ерадикаційна терапія, профілактика виразок (у т.ч. НПЗП-індукованих) згідно Наказу МОЗ України від 03.09.2014р. №613 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при пептичній виразці шлунка та дванадцятипалої кишки".

Тема 14. *Кровотечі з травного тракту.*

Доендоскопічна та ендоскопічна діагностика. Стратифікація ризиків при кровотечах за шкалами Glasgow-Blatchford, Rockall. Невідкладна допомога при шлунково-кишкових кровотечах на догоспітальному і госпітальному етапах. Різновиди ендоскопічних втручань при виразкових кровотечах.

Тема 15. *Хвороби оперованого шлунка.*

Класифікація, демпінг-синдром, синдром привідної петлі, постгастрорезекційна астения, хронічний гастрит культі шлунка, рецидивуюча виразка культі шлунка, пептична виразка анастомозу, постваготомічні синдроми. Наслідки баріатричної хірургії. Клініка. Діагностика. Формулювання діагнозу. Диференційна діагностика. Складання плану ведення пацієнта,

визначення та корекція наявних факторів ризику. Консультування з приводу харчування, фізичної активності, модифікації способу життя. Призначення лікування на амбулаторному етапі, контроль за ефективністю лікувальних заходів. Показання до консультації у хірурга з приводу реконструктивних втручань. Медична і трудова експертиза.

Змістовий модуль 2 (3 рік)

Тема 16. *Особливості ведення хворих з патологією шлунка у осіб старших вікових груп, вагітних.*

Покази до госпіталізації. Дані доказової медицини щодо фетотоксичності фармакопрепаратів, які застосовуються в лікуванні диспепсії та гастроєзофагеальних рефлюксів. Амбулаторна допомога при блюванні та нудоті вагітних

Тема 17. *Органічні та функціональні розлади біліарного тракту.*

Функціональні розлади у світі Римського консенсусу IV (2016) та хронічні холецистити, жовчнокам'яна хвороба, класифікація, етіологія і патогенез, клінічна картина, діагностика, диференціальна діагностика, лікування та протирецидивні заходи. Літотітична терапія препаратами урсодезоксихолевої кислоти та хірургічне лікування ЖКХ.

Тема 18. *Дифузні ураження печінки внаслідок різних етіологічних факторів.*

Алкогольна хвороба печінки, вірусні гепатити, неалкогольна жирова печінка: класифікації, клініка, диференціальна діагностика між цими нозологіями, загальні принципи лікування згідно положень Наказу МОЗ України від 06.11.2014р. №826 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при хронічних неінфекційних гепатитах". Аутоімунний гепатит. Системи інвазивної та неінвазивної оцінки фіброзу печінки – біопсія, Fibroscan, Fibrotest. Дані доказової медицини щодо гепатопротекторної терапії та її перспективи.

Тема 19. *Клініко-лабораторні прояви синдромів холестазу, цитолізу, печінково-клітинної недостатності, імунного запалення.*

Обмін білірубіну та методи виявлення його порушень. Пігментні гепатози (синдром Жильбера, синдром Криглера-Найяра, синдром Дабіна-Джонсона і Ротора), порфірії, принципи диференціальної діагностики. Кісти печінки. Ураження печінки при вагітності.

Тема 20. *Сполучення захворювань органів травлення з патологією серцевосудинної, дихальної, сечовидільної систем.*

Розгляд метаболічного синдрому в ракурсі гастроентерологічної патології. Коморбідність захворювань дихальної системи, патології нирок та хвороб травлення.

Особливості сумісного призначення основних засобів лікування кардіоваскулярних, дихальних розладів з інгібіторами протонної помпи, H₂-блокаторами, протизапальними фармакопрепаратами. Ятрогенії з ураженням органів травлення при призначенні препаратів для лікування іншої патології. Медикаментозні ураження печінки.

Тема 21. *Цирози печінки.*

Епідеміологія, етіологія, класифікація, морфологічні зміни, градація за Чайлдом-П'ю, клінічна картина, діагностика різних форм цирозу печінки, результати захворювання, прогноз. Ускладнення цирозу печінки. Екзогенна та ендогенна печінкові енцефалопатії,

теорії патогенезу, основні терапевтичні заходи при печінковій енцефалопатії та печінковій комі.

Тема 22. *Портальна гіпертензія.*

Причини, класифікація, діагностика, методи оцінки, лікування, попередження та невідкладна допомога при кровотечах з варикозно розширених вен стравоходу, асциті, спонтанному бактеріальному перитоніті за рекомендаціями Консенсусу Бавено VI (2015).

Тема 23. *Хронічні панкреатити та інші захворювання підшлункової залози.*

Етіологія, класифікація, особливості клінічної картини, діагностика, диференціальна діагностика з пухлинами підшлункової залози, оцінка зовнішньосекреторної недостатності, лікування під час загострення та в ремісії згідно Наказу МОЗ України від 10.09.2014р. №638 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при хронічному панкреатиті".

Тема 24. *Синдром подразненої кишки та інші функціональні розлади кишечника.*

Функціональні захворювання кишки у світлі Римського консенсусу IV (2016) – етіологія і патогенез, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування. Превентивні заходи щодо колоректального раку.

Тема 25. *Синдроми гострої та хронічної діареї.*

Діарея в практиці гастроентеролога (т.ч. числі при дисбіозі кишечника, синдромі надлишкового бактеріального росту, жіардіазі). Сучасна інвазивна та неінвазивна діагностика – біопсія, відеокапсула, водневі дихальні тести, біомаркери ентеропатій та ін.

Тема 26. *Глютенова ентеропатія.*

Епідеміологія, класифікація, клінічна картина, диференціальна діагностика з дисахаридазодефіцитними ентеропатіями, ексудативною гіпопротеїнемічною ентеропатією, хворобою Уіппла, важких альфа-ланцюгів і лімфомаю кишечника, тропічною спру. Лікування целиакії.

Тема 27. *Запальні захворювання товстої та тонкої кишки.*

Неспецифічний виразковий коліт, хвороба Крона, недиференційований та мікроскопічний коліти - етіологія, патогенез, клінічна картина, ускладнення, лабораторні та ендоскопічні критерії активності, принципи лікування і протирецидивні заходи, покази до хірургічного лікування згідно положень Наказу МОЗ України від 11.02.2016р. №90 "Про затвердження та впровадження МТД зі стандартизації медичної допомоги при запальних захворюваннях кишечника"

Тема 28. *Судинні та інші ураження кишечника.*

Ішемічний коліт, дивертикульоз кишечника, кишкова непрохідність на тлі спайкової хвороби - клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування.

Тема 29. *Гастроентерологічна патологія та проблеми ротової порожнини, ЛОР-органів.*

Глосити, «географічний язик», дивертикули глотки (Зенкера), ларингофарингеальні маніфестації ГЕРХ, пародондити, синдром печіння ротової порожнини, галітоз. Лінгводіагностика.

3. Структура навчальної дисципліни

	Назви змістових модулів і тем	всього	практичні заняття	самостійна робота
	Модуль 1 (2 рік)			
1	Організація роботи лікаря-гастроентеролога. Система підготовки та безперервного навчання фахівців в сучасних умовах.	6	3	3
2	Доказова медицина. Протоколи та клінічні настанови в практичній роботі	6	3	3
3	Методи статистичної обробки результатів медико-біологічних досліджень. Робота з наукометричними базами.	6	3	3
4	Основи здорового харчування та боротьба з ожирінням. Оцінка стану здоров'я індивідуума.	6	3	3
5	Методи обстеження хворих з патологією органів травлення.	6	3	3
6	Функціональні хвороби стравоходу та первинні	6	3	3

	езофагеальні дискінезії			
7	Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба	6	3	3
8	Інгібітори протонної помпи та їх місце в лікуванні кислотозалежних та кислотонезалежних захворювань травного тракту	6	3	3
9	Функціональні розлади рухової і секреторної функції шлунка	6	3	3
10	Особливості роботи при веденні хворих із соматоформними вегетативними дисфункціями.	6	3	3
11	Хронічні гастрити.	6	3	3
12	Глобальна проблема гелікобактерної інфекції	6	3	3
13	Пептичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки	6	3	3
14	Кровотечі з травного тракту.	6	3	3
15	Хвороби оперованого шлунка	6	3	3
	Модуль 2 (3 рік)			
16	Особливості ведення хворих з патологією шлунка у осіб старших вікових груп, вагітних.	6	3	3
17	Органічні та функціональні розлади біліарного тракту	6	3	3
18	Дифузні ураження печінки внаслідок різних етіологічних факторів.	6	3	3
19	Клініко-лабораторні прояви синдромів холестазу, цитолізу, печінково-клітинної недостатності, імунного запалення.	6	3	3
20	Сполучення захворювань органів травлення з патологією серцевосудинної, дихальної, сечовидільної систем.	6	3	3
21	Цирози печінки та синдром печінкової енцефалопатії	6	3	3
22	Портальна гіпертензія	6	3	3

23	Хронічні панкреатити та інші захворювання підшлункової залози	6	3	3
24	Синдром подразненої кишки та інші функціональні розлади кишечника	6	3	3
25	Синдроми гострої та хронічної діареї	6	3	3
26	Глютенова ентеропатія	6	3	3
27	Запальні захворювання товстої та тонкої кишки	6	3	3
28	Судинні та інші ураження кишечника.	6	3	3
29	Гастроентерологічна патологія та проблеми ротової порожнини, ЛОР-органів	6	3	3
30	Диференційний залік (екзамен) з комп'ютерним тестуванням	6	3	3
	Усього	1 180	90	90

4. Теми лекцій

В даній програмі проведення лекцій не передбачене

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Організація роботи лікаря-гастроентеролога. Система підготовки та безперервного навчання фахівців в сучасних умовах.	3
2.	Доказова медицина. Протоколи та клінічні настанови в практичній роботі	3
3.	Методи статистичної обробки результатів медико-біологічних досліджень. Робота з наукометричними базами.	3
4.	Основи здорового харчування та боротьба з ожирінням. Оцінка	3

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	стану здоров'я індивідууму.	
5.	Методи обстеження хворих з патологією органів травлення.	3
6.	Функціональні хвороби стравоходу та первинні езофагеальні дискінезії	3
7.	Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба	3
8.	Інгібітори протонної помпи та їх місце в лікуванні кислотозалежних та кислотонезалежних захворювань травного тракту	3
9.	Функціональні розлади рухової і секреторної функції шлунка	3
10	Особливості роботи при веденні хворих з соматоформними вегетативними дисфункціями.	3
11	Хронічні гастрити.	3
12	Глобальна проблема гелікобактерної інфекції	1
13	Пептичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки	2
14	Кровотечі з травного тракту.	3
15	Хвороби оперованого шлунка	3
16	Особливості ведення хворих з патологією шлунка у осіб старших вікових груп, вагітних.	3
17	Органічні та функціональні розлади біліарного тракту	3
18	Дифузні ураження печінки внаслідок різних етіологічних факторів.	3
19	Клініко-лабораторні прояви синдромів холестазу, цитолізу, печінково-клітинної недостатності, імунного запалення.	3
20	Сполучення захворювань органів травлення з патологією серцево-судинної, дихальної, сечовидільної систем.	3
21	Цирози печінки та синдром печінкової енцефалопатії	3
22	Портальна гіпертензія	3

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
.		
23	Хронічні панкреатити та інші захворювання підшлункової залози	3
.		
24	Синдром подразненої кишки та інші функціональні розлади кишечника	3
.		
25	Синдроми гострої та хронічної діареї	3
.		
26	Глютенічна ентевропатія	3
.		
27	Запальні захворювання товстої та тонкої кишки	3
.		
28	Ішемічний коліт, дивертикульоз кишечника та спайкова хвороба	3
.		
29	Гастроентерологічна патологія та проблеми ротової порожнини, ЛОП-органів	3
.		
30	Іспит	6
.		
Усього		90

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Вплив сучасних інформаційних технологій на самоосвіту пацієнтів та взаємовідносини з постачальниками медичних послуг.	3
2.	Міжнародна практика створення клінічних настанов на засадах доказової медицини.	3
3.	Канцер-реєстр України: його наповнення та показники.	3
4.	Розрахунок потреби організму в енергії та поживних речовинах. Вплив мікронутрієнтів на стан здоров'я.	3
5.	Діагностичне значення фізикальних, загальноклінічних лабораторних, біохімічних методів дослідження в діагностиці хвороб системи	3

№ з/п	Тема	Кількість годин
	травлення.	
6.	Манометрія високої роздільної здатності та мультиканальний імпеданс-рН-моніторинг в діагностиці хвороб стравоходу	3
7.	Методи хірургічного лікування ГЕРХ, стравоходу Барретта та їх ефективність.	3
8.	Фармакокінетика, фармакодинаміка, міжлікарські взаємодії різних молекул ІПП	3
9.	Місце нетрадиційних методів лікування в терапії диспепсій.	3
10	Класифікація функціональних захворювань органів травлення, сечовидільної, дихальної та серцево-судинної систем. Відмінність психосоматичних розладів від соматоформних вегетативних дисфункцій.	3
11	Сучасна ендоскопічна діагностика уражень шлунка.	3
12	Первинна профілактика гелікобактерної інфекції	1
13	Синдром Золлінгера-Еллісона	2
14	Різновиди ендоскопічних втручань при виразкових кровотечах.	3
15	Медична і трудова експертиза після резекцій шлунка.	3
16	Амбулаторна допомога при блюванні та нудоті вагітних	3
17	Літолітична терапія препаратами урсодезоксихолевої кислоти та хірургічне лікування ЖКХ.	3
18	Аутоімунний гепатит	3
19	Ураження печінки при вагітності.	3
20	Ятрогенії з ураженням органів травлення при призначенні препаратів для лікування іншої патології. Медикаментозні ураження печінки.	3

№ з/п	Тема	Кількість годин
21	Фармакотерапія печінкової енцефалопатії.	3
22	Методи оцінки портальної гіпертензії.	3
23	Оцінка і корекція зовнішньосекреторної недостатності підшлункової залози.	3
24	Превентивні заходи щодо колоректального раку.	3
25	Жіардіаз - клініка, діагностика, лікування та профілактика.	3
26	Позакишкові прояви целиакії	3
27	Мікроскопічний коліт - клініка, діагностика, лікування та профілактика.	3
28	Дивертикульоз кишечника	3
29	Галітоз - причини, діагностичний пошук та лікування.	3
30	<i>Іспит</i>	0
Усього		90

7. **Медична (лабораторна) практика** здійснюється під час роботи з хворими (в лабораторії)

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Оволодіння методиками клініко-діагностичної гастроентерологічної лабораторії - інтралюмінальний рН-моніторинг, С13-ізотопний дихальний тест,	10
2.	Засвоєння інструментальних, лабораторних методик за темою дисертації	10
3	Відвідування тренінг-семінарів, майстер-класів, ТУ з суміжної	10

№ з/п	Тема	Кількість годин
	спеціальності, яка опікується контингентами хворих за темою дисертації	
4	Асистенція професорам та доцентам кафедри при аналізі документації, наданої на обласну (міську) КЕК	10
5	Участь в консультативному прийомі керівника, професорів та доцентів кафедри	20

8. Педагогічна практика здійснюється під час роботи на кафедрі

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Відвідування практичних занять керівника, доцентів кафедри	10
2.	Робота з підготовки ведення занять - відбір та запрошення тематичного пацієнта, амбулаторної карти	10
3	Аналіз даних для метод розробок - пошук та оновлення джерел літератури, підготовка навчальних діаграм та таблиць	10
4	Підготовка слайдових варіантів лекцій.	10
5	Проведення практичних занять	20

9. Індивідуальні завдання: Участь у клінічних розборах, реферативні повідомлення, написання реферату, доповідь на науково-практичних конференціях, засвоєння ключових методів діагностики, засвоєння основних принципів надання невідкладної допомоги.

10. Завдання для самостійної роботи: опрацювання матеріалу згідно тематичного плану із застосуванням сучасних інформаційних технологій, опрацюванням ситуаційних задач, моделюванням клінічних ситуацій, пошуку on-line спеціалізованих ресурсів з презентацією сучасних методів дослідження та лікування.

11. Методи навчання: вербальні (пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, консультація); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (проведення експерименту, виконання графічних робіт, робота в клініці, проведення практики); пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні (надання готової інформації науковим керівником та її засвоєння аспірантами); метод проблемного викладу (навчання аспірантів на проблемних ситуаціях з метою підготовки до роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів); частково-пошуковий або евристичний (оволодіння окремими елементами пошукової діяльності: науковий керівник формулює проблему, аспіранти – гіпотезу); дослідницько-інноваційний (організація науковим керівником пошукової творчої діяльності аспірантів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань).

10. Методи оцінювання (контролю): усний контроль: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; письмовий контроль; програмований контроль.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання: оцінка з дисципліни (іспит) аспіранта складається з суми балів поточного контролю та балів, отриманих за іспит.

12. Форма поточного контролю успішності навчання.

Оцінка з дисципліни визначається з урахуванням поточної навчальної діяльності здобувача вищої освіти із відповідних тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у багатобальну шкалу.

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач вищої освіти знає зміст заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; вільно виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання дає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; виконує практичні завдання, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Критерії оцінювання

Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком та Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120 балів) для дисциплін, що закінчуються підсумковим модульним контролем (ПМК), прийнятих рішенням Вченої ради ВНМУ протокол №2 від 28.09.10.

Інструкція оцінювання іспитів та диференційних заліків згідно рішення Вченої Ради ВНМУ від 27.09.2012 р. (в основних положеннях з організації навчального процесу).

Підсумковий модульний контроль є іспитом, що проводиться після завершення вивчення курсу навчальної дисципліни. Іспит передбачає написання лексично-граматичного тексту, бесіду з тем професійного спрямування, вивчених протягом курсу, і повідомлення про власне наукове дослідження. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач під час іспиту, складає 80. Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо аспірант набрав не менше 50 балів.

Поточна успішність вираховується за весь курс вивчення дисципліни, середня оцінка переводиться у бали згідно 120-бальної шкали.

Бали за іспит додаються до балів за поточну навчальну діяльність. Отримані бали відповідають фіксованій шкалі оцінок: : оцінка «5» 200-180 бал, оцінка «4» - 179-160 балів, оцінка «3» 159-122 бали.

13. Методичне забезпечення (навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, питання, методичні вказівки, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів)

14. Рекомендована література

1. Dyspepsia - pregnancy-associated: NICE-CKS Guidelines 2017 - Режим доступу: <https://cks.nice.org.uk/dyspepsia-pregnancy-associated>

2. Gyawali CP, Kahrilas PJ, Savarino E, Zerbib F et al. Modern diagnosis of GERD: the Lyon Consensus. // Gut. 2018 Jul;67(7):1351-1362.

3. Алексеева О.П. Циррозы печени и его осложнения: Учебное пособие/ О.П. Алексеева, М.А. Курышева – Ниж. Новгород: НГМА, 2004. – 96с.
4. Бабак О.Я. Гастроэнтерология. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний органов пищеварения [Бабак О.Я., Харченко Н.В.] - Изд.: ТОВ "Доктор-Медиа", 2007. - 134 с. - ISBN: 978-966-96792-1-5
5. Ведение пациентов с предраковыми состояниями и повреждениями в желудке (MAPS) - Режим доступа: <http://endoscopy.com.ua/>
6. Гикавка КН 2016-565 13.06.2016 - Режим доступа: http://mtd.dec.gov.ua/images/dodatki/2016_565_Gykavka/2016_565_AKN_Gykavka.pdf
7. Губергриц Н.Б., Христич Т.Н. Клиническая панкреатология. Донецк, 2000 г., 416 с.
8. Діагностика та лікування неварикозних кровотеч з верхніх відділів ШКТ: Клінічні настанови ESGE 2015
9. Ивашкин В.Т., Трухманов А.С. Болезни пищевода. Патологическая физиология, клиника, диагностика, лечение. М., 2000 г., 180 с.
10. Іленко Н.М. та ін. Лінгводіагностика в практичній діяльності лікаря-стоматолога // Світ медицини та біології. - 2012 - №2 -
11. Клінічні настанови з ендоскопічного ведення неварикозних кровотеч з верхніх відділів ШКТ (JGES), 2016 - Режим доступа: <http://endoscopy.com.ua/assets/files/3JGES.pdf>
12. Кляритская И.Л., Мошко Ю.А. Монреальский консенсус по ГЭРБ 2006 года //КТЖ - 2006. - N3,- С:27-44. - <http://crimty.ru/Journal.files/7-2006-3/27.pdf>.
13. Крылов А.А., Земляков А.Г., Михайлович В.А., Иванов А.И. Неотложная гастроэнтерология: руководство для врачей. – СПб.: Питер Паблишинг, 1997. – 512 с.
14. Маевская Е.А. Хронический запор: тактика ведения на основе научных фактов// Фарматека. – 2014. - №14 - <http://www.pharmateca.ru/ru/archive/article/30101>
15. Мелашенко С. Г., Рудь В. О. Амбулаторна допомога при блюванні та нудоті вагітних // HEALTH OF WOMAN.2015.10(106):45–50; doi 10.15574/HW.2015.106.45
16. Мінімальна Стандартна Термінологія (ESGE)-Режим доступа: <http://endoscopy.com.ua/assets/files/MstUkr.pdf>
17. Наказ МОЗ України N 271 від 13.06.2005р. „Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю "Гастроентерологія" [http:](http://)
18. Наказ МОЗ України від 03.08.2012 № 600 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при диспепсії" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
19. Наказ МОЗ України від 03.09.2014 № 613 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при пептичній виразці шлунка та дванадцятипалої кишки" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої)

http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2014_613_PeptVyraska_12paloi/2014_613nakaz.doc

20. Наказ МОЗ України від 06.11.2014 № 826 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при хронічних неінфекційних гепатитах" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2014_826Gepatyty/2014_826_nakaz_Gepatyty.doc

21. Наказ МОЗ України від 06.11.2014 № 826 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при хронічних неінфекційних гепатитах" : Адаптовані клінічні настанови, засновані на доказах та Уніфіковані клінічні протоколи первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги «Аутоімунний гепатит», «Алкогольний гепатит», «Неалкогольний стеатогепатит»,
http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2014_826Gepatyty/2014_826_nakaz_Gepatyty.doc

22. Наказ МОЗ України від 10.09.2014 № 638 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при хронічному панкреатиті" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2014_638_hronPankr/2014_638_nakaz_HP.doc

23. Наказ МОЗ України від 11.02.2016 № 90 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при запальних захворюваннях кишечника" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2016_90_Krona/2016_90_nakaz_Kron.doc

24. Наказ МОЗ України від 31.10.2013 № 943 "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при гастроезофагеальній рефлюксній хворобі" : Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2013_943GERX/2013_943nakazGERX.doc
25. Національний інститут здоров'я і клінічної досконалості. Гостри кровотечі з верхніх відділів ШКТ у пацієнтів віком старше 16 років. Клінічні настанови (NICE), 2016. - Режим доступу: <http://endoscopy.com.ua/assets/files/2NICE.pdf>
26. Національний канцер-реєстр України - Режим доступу: <http://unci.org.ua/spetsialistam/nacionalnij-kancer-reyestr/>
27. Отчет о Киотском международном консенсусе по гастриту, ассоциированному с *Helicobacter pylori* // Сучасна гастроентерологій. – 2016. – Т.87, №1ю – С.35-53 - http://www.vitapol.com.ua/user_files/pdfs/gastro/gas87isg1-16-05.pdf
28. Отчет о медицинской позиции Американской Ассоциации Гастроэнтерологов в отношении ведения пищевода Барретта - Режим доступу: <http://endoscopy.com.ua/>
29. Парижский симпозиум с цилиндрической метаплазии в пищеводе и пищеводно-желудочном соединении, 2004 - Режим доступу: <http://endoscopy.com.ua/>
30. Передерий В.Г Кислотозависимые заболевания. Современные подходы к диагностике, лечению и ведению больных с ГЭРБ, пептическими язвами, НПВП-гастропатиями, функциональной диспепсией и другими гиперсекреторными состояниями / [В Передерий, С. Ткач, Ю. Кузенко, С. Скопиченко.] - К. : Твиса ЛТД, 2008. - 425 с. - ISBN 978-966-96629-6-5
31. Передерий В.Г. Практическая гастроэнтерология / [В. Передерий, С. Ткач] - К. : Твиса ЛТД, 2011. - 776с.
32. Передерий В.Г., Ткач С.М. Болезни поджелудочной железы. К.: 2004. – 240с.
33. Пражская классификация метаплазии в пищеводе (2004) - Режим доступу:
34. Рапопорт С.И. и соавт. - рН_метрия пищевода и желудка при заболеваниях верхних отделов пищеварительного тракта / Под ред. академика РАМН Ф.И. Комарова. – М.: ИД МЕДПРАКТИКА-М, 2005, 208 с.
35. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний органов пищеварения / Под ред. О.Я. Бабака, Н.В. Харченко// Справочник „Vademecum Доктор гастроэнтеролог». – К.: ООО «ОИРА «Здоров'я України», 2005. – 320с.

36. Ройтберг Г.Е. Внутренние болезни. Система органов пищеварения: Учебн. пособие / [Г.Е. Ройтберг, А.В. Струтинский] - М. : МЕДпресс-информ. 2007. 560 с.
37. Руководство по врачебно-трудовой экспертизе. Т.2./ Сидоркина Т.П. Глава ХУ «Болезни органов пищеварения»/ под ред. Ю.Д. Арбатской // М., Медицина. - 62-206с.
38. Ткач С.М. Эффективность мультикомпонентного пробиотика в лечении синдрома раздраженного кишечника и антибиотикоассоциированной диареи // Сучасна гастроентерологія. - 2014. - № 81(1). - С.66-72 - http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/SGastro_2015_1_11.pdf
39. Ткач С.М. Функциональная диспепсия: современные подходы к диагностике и лечению.// Укр. мед часопис – 2016 – Т.114, № 4). – С.47-57. - <http://www.umj.com.ua/wp/wp-content/uploads/2016/09/3102.pdf?upload=>
40. Ткач С.М. Эффективность и безопасность гепатопротекторов с точки зрения доказательной медицины // «Здоров'я Україна »№ 6/1 2009. - <http://health-ua.com/articles/3679>
41. Тумак І.М., Нікішаєв В.І., Болотських М.О., Козлов С.М. Консенсус Маастрихт IV/Флоренция, настанови ESPGHAN та NASPGHAN, які ґрунтуються на доказах, щодо інфекції *Helicobacter pylori* в дітей, постанова робочої групи PTG-E, що стосуються тактики щодо *H. Pylori* – чи потрібні національні настанови і якими їм бути (Клінічні настанови) - Режим доступу: <http://endoscopy.com.ua/>
42. Функциональные расстройства билиарного тракта - <http://www.health-ua.org/faq/gastroenterologiya/2993.html>
43. Цироз печінки та його ускладнення КН 2017-103 вересень, 2017 - Режим доступу: http://mtd.dec.gov.ua/images/dodatki/KN/AKN_TSP.pdf
44. Чернобровий В.М. , Мелашенко С. Г. Урсодезоксихолева кислота: клінічна практика (минуле та сьогодення) // Сучасна гастроентерологія. - 2014. - № 1. - http://www.vitapol.com.ua/user_files/pdfs/gastro/gas75i14.pdf.
45. Чернобровий В.М., Мелашенко С Г. Використання інгібіторів протонної помпи для лікування та запобігання пептичним виразкам : (огляд) // Сучас. гастроентерологія. - 2011. - № 4. - С. 140-146.
46. Чернобровий В.М., Мелашенко С Г. Практична гастроентерологія: використання інгібіторів протонної помпи в лікуванні шлунково-кишкових кровотеч з верхніх відділів травного каналу : (огляд) // Сучас. гастроентерологія. - 2011. - № 6. - С. 106-115

47. Чернобровий В.М., Мелашенко С.Г. Практична гастроентерологія: критерії використання високих доз інгібіторів протонної помпи // Сучас. гастроентерологія. - 2011. - № 2. - С. 96-105
48. Чернобровий В.М., Мелашенко С.Г. Резистентність до інгібіторів протонної помпи при гастроезофагеальній рефлюксній хворобі: шляхи розв'язання проблеми: (огляд ліри) // Сучас. гастроентерологія. - 2011. - № 3. - С. 78-86
49. Чернобровий В.М., Мелашенко С.Г., Ткачук Т.М. «Здоров'я, передхвороба, хвороба: медико-соціальні аспекти та оцінка. Фактори ризик. Превентивна медицина» Посібник – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013 – 80с.
50. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М., Миронець В.І., Федорова О.О., Маланчук Т.О. Еталони практичних навиків з терапії. Науково-медичних посібник з терапії К.: Главмеддрук, 2005. – 540с.
51. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М., Федорова О.О., Миронець В.І. Неотложные состояния в клинике внутренней медицины. Учебное пособие. - К., 2005. – 752с.

17. Інформаційні ресурси

1. <http://mtd.dec.gov.ua/index.php/uk/haluzevi-standarty-ta-klinichni-nastanovy>
2. <https://www.nice.org.uk/>
3. <https://www.sign.ac.uk/>
4. www.meduniver.com
5. <http://www.innerbody.com/>
6. www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed
7. <http://endoscopy.com.ua/>
8. <https://ukrgastro.com.ua/>